

AVRUPA ve TÜRKİYE’DE İLAHİYAT FAKÜLTELERİ LİSANS PROGRAMLARI

- İspanya, Bosna Hersek, Hollanda, Belçika ve
Almanya’daki İlahiyat Fakülteleri İle Bir Karşılaştırma –

M. Fatih GENÇ*

Özet

Bu makalede, Türkiye’deki İlahiyat fakültelerinin lisans programlarının tarihine kısaca değinildikten sonra, İspanya, Bosna Hersek, Hollanda, Belçika ve Almanya’daki İlahiyat fakültelerinin programları hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin fakülte programı hakkındaki görüşlerine yer verilerek İlahiyat Lisans programı hakkında öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlahiyat, Öğretim Programı, Karşılaştırmalı Din Eğitimi.

Curriculum Of Theology Faculties In Europe and Turkey -A comparison between Turkey and Spain, Bosnia and Herzegovina, The Netherlands, Belgium and Germany.-

Abstract

In this article, first of all, information was given about history of theology faculties degree programs in Turkey and also information was given about curriculum of theology faculties in Spain, Bosnia and Herzegovina, The Netherlands, Belgium and Germany. The views of students of Faculty of Theology about curriculum are presented. At last some proposals are suggested about curriculum of Theology

Key Words: Theology, Curriculum, Comparative Religious Education.

Giriş

Din ile ilgili bilimlerin ortak adı olarak kullanılan “ilahiyatın” öğretimi, İslam dünyasında Hz. Peygamber’in risaletinin ilk döneminden itibaren başlamış, Medine döneminde “Ashab-ı Suffa” ile kurumsal bir kimlik kazanmış, akabinde camiler, kütüphaneler, saray-

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı, mfgenc@hotmail.com.

lar, kitapçı dükkânları, bilgin evleri ve edebî salonlarda yürütülme-ye devam etmiştir. İlk dönemler bu mekânlar İlahiyat eğitimi için yeterli iken; fetihlerle beraber toprak ve nüfusun çoğalması, farklı din, inanç ve felsefî akımlarla karşılaşılması sonucu söz konusu mekânlar yetersiz kalmış, dönemin koşullarına cevap verecek daha uygun bir eğitim kurumuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu yeni ihtiyaçlarla beraber, Abbasi döneminde “Beytu’l Hikme” ile başlayan daha nitelikli yüksek eğitim faaliyetleri ile ilmi çalışmaların artması ve seviyenin yükselmesi sonucu medreseler ortaya çıkmıştır.

XI. yüzyılın ikinci yarısından sonra Nizamiye medreseleri ile başlayan süreç, XVI. yüzyıla kadar yüksek kalite standartlarıyla devam etmiş, daha sonraki süreçte çeşitli nedenlerden dolayı medrese sistemi bozulmaya başlamış ve 1924 yılında çıkan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreseler tarih sahnesinden çekilmiştir.

Günümüz yüksek din öğretimi kurumlarının Cumhuriyet öncesi dönemde üniversite bünyesindeki ilk örneğinin, 1846 yılında açılan İstanbul Darülfünun’daki Hikmet ve Edebiyat Şubesindeki “kelam” dersleri olduğunu söyleyebiliriz. Daha sonra 1900 yılında Darülfünun’da müstakil bir “ulüm-u diniye” şubesi açılmış, fakat bu bölüm de 1914 yılında kapatılmıştır.¹ İlahiyat eğitiminin Cumhuriyet öncesi üniversite bünyesinde geçirdiği bu kısa dönemi saymazsak, ülkemizde ilahiyat eğitimi, Cumhuriyet öncesi dönemde medreseler kanalıyla, Cumhuriyetin ilanından 1982 yılına kadar da, İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü, İslami İlimler Fakültesi gibi farklı isimler adı altında devam etmiştir. 1982 yılından sonra bu kurumların diğer öğretmen yetiştiren kurumlar gibi üniversitelere bağlanmasıyla, yüksek din öğretimi İlahiyat Fakültesi çatısı altında devam etmiştir. 1998-1999 öğretim yılından itibaren İlahiyat fakülteleri içinde “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği” bölümü, 2006 yılında İLİTAM programı açılmıştır. 1982 yılında İlahiyat Fakültesi ismi çatısı altında birleştirilen yüksek din öğretimi, 2011 yılında ise tekrar 1982 öncesi döneme dönülerek, İslami İlimler Fakültesi, Din Bilimleri Fakültesi olarak ayrılmış, tüm bunlara ek olarak “Dünya Dinleri, Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları, Uluslararası İlahiyat, İngilizce İlahiyat bölümleri de faaliyete geçmiştir.² 2013 yılı itibarıyla de Türkiye’de 61 İlahiyat Fakültesi, 14

¹ Hilmi Ziya Ülken, “İlahiyat Fakültesinin Geçirdiği Safhalar”, A.Ü İlahiyat Fakültesi Albümü (1949-1960), Ankara 1961, s.4-6.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Halit Ev, *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, İzmir 2003, Halit Ev, “Yükseköğretimde Din Eğitimi”, Ed. Mustafa

İslami İlimler Fakültesi, 1 tane Dini Bilimler Fakültesi ve 1 tane de İslam ve Dini Bilimler Fakültesi olmak üzere 77 dini yükseköğretim kurumu faaliyet göstermektedir.³

Bu makalede sayıları 80'e; bünyesinde barındırdığı öğrenci sayısı 50.000'e yaklaşan İlahiyat Fakültelerinin programları kısaca özetlenerek İspanya, Hollanda, İtalya, İngiltere, Almanya ve Belçika gibi Avrupa ülkelerindeki İlahiyat Fakültelerinin programlarından bahsedilecektir. Daha sonra Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin programlarıyla ilgili olarak bu fakültenin son sınıf öğrencileriyle yapılan mülakat sonuçlarına yer verilecektir. Son olarak da ilahiyat fakültelerinin programlarının geliştirilmesine yönelik bir program önerisi sunulacaktır.

1- İlahiyat Fakültesi Programları ve Değişim İhtiyacını Doğuran Nedenler

1.1. Tarihten Günümüze İlahiyat Fakültesi Programları

İlahiyat Fakülteleri kurulduğu tarihten itibaren 1998 yılına kadar aynı programla bir yandan Milli Eğitim Bakanlığı'nın genel amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken, diğer taraftan Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç duyduğu insan gücünü karşılamak için eğitim vermiş ve buna ilave olarak dinî konularda akademik araştırmalar yaparak bu alandaki gelişmelere katkılar sunmuştur.

Darülfünun'daki İlahiyat fakültesinin 1933 yılında kapanmasından sonra açılan Türkiye'nin ilk İlahiyat fakültesi olan Ankara Üniversitesi İlahiyat fakültesinin 1982 yılına kadarki programları incelendiğinde alan derslerinin oranının % 56.88, genel kültür derslerinin % 20.18 ve ile öğretmenlik formasyonu derslerinin % 7.33 olduğu görülürken, yüksek İslam enstitülerinin programlarında da % 57.93 alan bilgisi dersleri, % 24.28 genel kültür ve % 4.67 oranında öğretmenliğe yönelik derslerin olduğu görülmektedir. Erzurum İslami İlimler Fakültesinin programlarının ders oranlarının da Yüksek İslam Enstitülerine benzediği görülmektedir.⁴

Köylü&Nurullah Altaş, *Din Eğitimi*, Gündüz Yay. Ankara 2012, s.213-242; Nevzat Aşıkoğlu, "Yüksek Öğretimde Din Eğitim ve Öğretimi", Ed. Recai Doğan&Remziye Ege, *Din Eğitimi El Kitabı*, Grafiker Yay. Ankara 2012, s.215-232.

³ İlahiyat fakültelerinin sayısı Mayıs 2013 tarihinde Türkiye'deki üniversitelerin web sitelerine girilerek hesaplanmıştır. Açılması beklenen diğer fakültelerle birlikte bu sayının 90'ı geçmesi beklenmektedir.

⁴ Ev, *Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, s.53-65.

1982 yılından itibaren Türkiye’de yüksek din öğretimi veren kurumların ilahiyat çatısı altında birleşmesinden sonra yapılan ilk programda hazırlık sınıfı konan İlahiyat Fakültelerinde derslerin % 53.25’i alan bilgisi, % 26.95’i genel kültür meslek bilgisi, % 12.03’ü formasyon bilgisi iken; 1991-1992 öğretim yılından itibaren İlahiyat fakültelerindeki akademik yapılaşmanın değişmesinden sonra yapılan programlarda ise alan bilgisi dersleri % 51.74, genel kültür dersleri % 10.14, öğretmenlik bilgisi dersleri % 10.44, seçmeli dersler ise % 17.91 oranında yer almıştır.⁵

Ev’e göre 1998-1999 yılına kadar yukarıda belirtilen safhalarından geçen İlahiyat fakültelerinin programlarında görülen en büyük eksiklik; din hizmetleri alanına eleman yetiştirme konusunun öğretmen yetiştirme konusuna göre daha az, hatta hiç dikkate alınmamış olmasıdır. Ev, daha önceden Yüksek İslam Enstitüleri programlarında yer alan dini hitabet gibi derslerin önceleri programda hiç yer olmadığını, sonra da seçmeli olarak programa girdiğini belirtmiştir. Ev, bu derslerin programa 1998’de zorunlu olarak girdiğini, bu durumun da İlahiyat fakültesi programlarının gerçek hayattan kopuk bir şekilde hazırlandığının bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir.⁶

1998’deki program değişikliğinin en iyi yanı; sadece ilköğretimi yönelik olsa da din öğretimi alanına öğretmen yetiştirmek için bir bölüm açılması ve bu bölümün programının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğiyle uyumlu olmasına dikkat edilmesidir. Fakat ilahiyat lisans programı için aynı şeyleri söylemek zordur. İlahiyat lisans programında sadece ilahiyat eğitimi verilmesi amaçlanmış, öğrencilerin din hizmetleri alanında yetiştirilmesine yönelik dersler çok kısıtlı tutulduğu gibi, Ortaöğretim ve İmam-Hatip Meslek dersi öğretmeni olmak isteyenlere de üç dönemlik tezsiz yüksek lisans (pedagojik formasyon) şartı getirilmiştir. 2006 yılına gelindiğinde, İlköğretim DKAB bölümü İlahiyat fakültelerinin bünyesinden Eğitim fakültelerine aktarılırken; İlahiyat Fakültesi bünyesinde de, Dünya Dinleri, Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları, Uluslararası İlahiyat ve İngilizce İlahiyat bölümleri açılmıştır. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde bulunan İlahiyat Ön Lisans mezunlarına lisans tamamlama eğitimi vermek amacıyla önce Ankara Üniversitesinde, sonrasında da İstanbul Üni-

⁵ Ev, *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, s. 65-69

⁶ Ev, *age*, s.69.

versitesi, Samsun Ondokuz Mayıs, Sivas Cumhuriyet, Elazığ Fırat, Malatya İnönü, Diyarbakır Dicle, Erzurum Atatürk, İzmir Dokuz Eylül ve Sakarya Üniversitelerinde İLİTAM (Uzaktan İlahiyat Lisans Tamamlama) programı açılmıştır. Daha sonra 2011 yılında tezsiz yüksek lisans programları tamamen iptal edilerek öğrencilere eğitim fakültelerinde öğretmenlik formasyonu için sertifika alabilme imkânı sağlanmıştır. Aynı dönemde Erzurum Atatürk Üniversitesi bünyesinde 4 yıllık Açık Öğretim İlahiyat Fakültesi açılmıştır.

İlahiyat fakültelerinde yapılan son program değişikliği ile hazırlık sınıfı uygulamasına dönülerek Temel İslam Bilimleri derslerinin sayısı ve kredisi arttırılırken, Felsefe ve Din Bilimleriyle ilgili derslerin oranları düşük tutulmuş, din hizmetleri alanındaki dersler ise programda çok az yer bulabilmiştir.

İlahiyat fakültelerine 2012 yılında 9164'ü İlahiyat, 4293'ü DKAB olmak üzere 13457 örgün eğitim⁷ ve 3700 de İLİTAM'dan⁸ uzaktan eğitime olmak üzere 17157 öğrenci alınmıştır. 2013 yılı itibarıyla yeni açılan İlahiyat fakülteleri ile bu sayı daha da artacaktır. Bu kadar çok sayıda öğrencisi olan İlahiyat fakültelerinde okutulan programın hedefinin ne olduğunun hâlâ net olmaması günümüz modern eğitim anlayışla paralellik arz etmemektedir. Örneğin ilköğretime öğretmen yetiştirmek için açılan İlköğretim DKAB bölümünün programının yeni eğitim sistemi 4+4+4'deki seçmeli Arapça, Kuran-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin Hayatı derslerini karşılayabilme imkânının olup olmadığı tartışmalıdır. İlahiyat lisans programını bitiren öğrenciler din hizmetlerine yönelik mi yoksa lise veya İHL meslek dersleri öğretmenliği için mi eğitim almaktadır? DKAB bölümü hariç, İlahiyat lisans programı teorik bilgilerle yüklü bir program olduğundan din hizmetleri veya öğretmenlik için yeterli donanımda öğrenci yetiştirebilmekte midir? Tüm bu soru ve sorunlar günümüzde İlahiyat programlarının yeniden değiştirilmesini gündeme getirmiş ve tek bir programla tüm alanlara insan gücü yetiştirilemeyeceği modern dünyamızda bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmıştır.

1.2. İlahiyat Fakültesi Programlarında Değişim İhtiyacının Ortaya Çıkması

⁷ <http://www.eilahiyat.com/index.php/ilahiyat-dkab/rakamlarla-ilahiyat-istatistikleri>, Erişim Tarihi: 20.05.2013.

⁸ <http://dikeygecis.org/ilahiyat-lisans-tamamlama-ilitam-programi-2013-dgs-taban-puanlari-kontenjanlari-ve-siralamalari/>, Erişim Tarihi: 20.05.2013.

Program geliştirme, “gerek okul içinde ve gerekse okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen muhteva ve faaliyetlerin, uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelmiş koordine çabaların tümü” olarak tanımlanmaktadır⁹. Programlar hazırlanırken bazı temel sorulara cevap aranır. Bu sorulardan bazıları şunlardır: “Birey niçin eğitilmelidir?”, “Nasıl bir birey yetiştirilmelidir?”, “Birey neleri öğrenmelidir?”, “Öğrenilenlerin kalıcılığı nasıl sağlanabilir?”, Bireyin sınırsız istekleri en rasyonel biçimde nasıl karşılanabilir?”, “Bir ülkedeki tüm bireylere eğitim hizmeti etkili olarak nasıl ulaştırılabilir?”, “Birey eğitimden yoksun bırakılırsa bunun bireysel ve toplumsal sonuçları ne olur?”¹⁰ Bu ve benzeri sorulara verilecek cevaplar, programların hazırlanmasında göz önünde bulundurulacak temelleri oluşturur. Bu temeller ise tarihsel, ekonomik, sosyal (toplumsal), konu alanı, psikolojik ve felsefi temellerdir.

32 | db

İlahiyat fakültesi programlarının da artık program geliştirme felsefesine uygun olarak yeniden dizayn edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öncelikli olarak İlahiyat fakültelerinin misyonu Türkiye'nin tarım toplumundan sanayi toplumuna ve son olarak bilgi toplumuna geçiş sürecinde ortaya çıkan gelişme ve değişimler karşısında çeşitlenmiştir. Hapishane, hastane, huzurevleri, çocuk yuvaları ve ıslahevleri gibi kurumlarda bulunan kişilere yönelik de hizmet verecek dini bilgiyle donanmış ve özel eğitim almış bireylere ihtiyaç vardır. Yine müftülüklerde oluşturulan aile irşat ve danışma bürolarında görev yapacak personelin de dini bilgi yanında danışma psikolojisi ile ilgili bilgilerle donanmış olması gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) son yıllarda din hizmetlerinde görev yapacak personelinin yeterliliğini belirlemiştir. Bu durum, İlahiyat fakültelerinin kendi mezunlarının istihdam alanlarından biri olan DİB'in yeterliliklerini dikkate alarak öğrenci yetiştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Buna ek olarak ilköğretim, lise, imam-hatip liselerinin orta ve lise kısımları farklı özelliklere sahip, farklı bilgilerle donanmış kişilere ihtiyacı doğurmaktadır. Bu ihtiyacı doğuran en önemli nedenlerden biri de Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenlerde aradığı genel yeterlikleri belirlerken, tüm bunlara ek olarak bazı alanlarla

⁹ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme, Teori ve Teknikler*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s. 20.

¹⁰ Hülya Çermik, “Bir Bilim Olarak Eğitimin Temelleri”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Editör: Mustafa Yılman, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006, s. 12.

ilgili özel yeterlikleri de açıklamış olmasıdır. Özellikle lise DKAB öğretmenleri ve İHL öğretmenleri için belirlenmiş yeterlikleri bu alanlara eleman yetiştiren fakültelerin dikkate alması gerekmektedir. Tüm bu gelişmelerin yanında İlköğretim ve Ortaöğretim DKAB, İHL programları sürekli yenilenmekte ve bu programları uygulayacak olan öğretmen nitelikleri de değişmektedir. Bu durum da fakültelerin öğretim amaçlarını ve programlarını gözden geçirmelerini gerektirmektedir.¹¹

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde olduğumuz XXI. yüzyılda dini problemler de çeşitlenmekte, insanların problemleri güncel gelişmelerin sonucunda farklılaşmaktadır. Buna karşın, İlahiyat fakültelerinin programlarında toplumun karşılaştığı güncel sorunların cevabını vermekten çok; tarihsel İslamî birikimin aktarılması ön plandadır. Bu durum da öğrencilerin toplumda yaşanan dini sorunlarla ilgili fakültede bilgilenme imkânını azaltmaktadır.¹²

1. Avrupa'da İlahiyat Fakülteleri Programları

Bu bölümde Hollanda, Belçika, Almanya, İspanya ve Bosna-Hersek'te bulunan Katolik, Protestan ve İslam İlahiyat fakülteleri incelenmiştir.

1.1. Bosna- Hersek

1.1.1. Saray-Bosna Katolik Üniversitesi

1881 yılında kurulan Saray-Bosna Katolik İlahiyat Fakültesi¹³ 5 yıl eğitim veren bir kurumdur. 1. sınıfın II. döneminde seminerlerin nasıl yazılacağı hakkında bilgi verildikten sonra, 2. sınıftan itibaren her dönemin sonunda öğrencilerin seminer hazırlaması beklenmektedir. Seminer konularını ise dünyadaki ve Bosna'daki güncel olaylar oluşturmaktadır.¹⁴ 3. sınıfın 1. döneminde genel pedagoji, 2. döneminden itibaren ise din eğitiminin metodolojisi verilmeye başlanmakta; 4. sınıfın 1. döneminde çocuklara özel ilmihal, okul ve okul öncesi çocuklara yönelik pedagoji dersi, 2. dönemde ise gençlere ve yetişkinlere yönelik özel ilmihal ve pedagoji dersleri yer

¹¹ Aşkoğlu, s.224-225.

¹² Aşkoğlu, s.224.

¹³ Saraybosnada 1881 yılında günümüze Katolik eğitim veren bir kurumdur. <http://www.kbf.ba/page.php?id=71>

¹⁴ Bu dersler genel olarak II. Dünya savaşı sonunda Katolik Konseyi, Biyoetik seçili konular, Dinler arası diyalog, Kilise ve film gibi güncel konuları içermektedir.

almaktadır. Son sınıfta ise öğrencilere ayinlerde neler yapılması gerektiği gibi pratik staj dersleri verilmektedir. Bunlara ek olarak yine 5. sınıfın ilk döneminde dini danışmanlık konusunda dersler bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak evlilik ve aile, toplumsal pastoral bakım dersleri verilmekte ve 5. sınıf olduğu için de yüksek lisans düzeyinde her iki dönemde öğrencinin seminer hazırlaması istenmektedir. Latince, Yunanca ve İbranice dillerinin öğretildiği programda bir öğrenci toplam 322 AKTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) ile mezun olmaktadır.

Saray-Bosna Katolik Fakültesi; Temel Teoloji, Pastoral İlahiyat, Kilise Tarihi, Canon Hukuku, Din Pedagojisi ve İlmihal, Ahlaki Teoloji, Dogmatik Teoloji, Eski Ahit, Yeni Ahit, Felsefe, Hıristiyan Edebiyatı ve Bilimi, Komünyon, Doğu Teolojisi ve Ekumenizm bölümlerinden oluşmaktadır.

1.1.2. Saray-Bosna İslam Araştırmaları Fakültesi

Saraybosna İslam Araştırmaları Fakültesi,¹⁵ *Genel Teoloji (Usulü'd-Din)*, *Din Pedagojisi ve İmamlık ve Kuran Kursu* bölümü olmak üzere üç programda eğitim vermektedir. Fakültede Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kıraat ve İmamlık, Akaid, İslam Kültür ve Medeniyeti, Eğitim Psikolojisi, Dil ve Edebiyat bölümü olmak üzere sekiz bölüm bulunmaktadır.

Genel Teoloji bölümünde İslam bilimlerine ve bu bilimlerle ilgili araştırmaya yönelik genel bilgiler yer almaktadır. 4 yıllık bu bölümün programı incelendiğinde; temel İslam bilimleri derslerinin yanında aile hukuku, güncel akaid konuları gibi derslerle öğrencilere güncel dini konular hakkında bilgi verilmekte, buna ek olarak 2. sınıfın 2. döneminden itibaren pedagoji dersi verilmektedir. Son sınıfta ise aile pedagojisi, pedagojik iletişim, iletişim pedagojisi, eğitim psikolojisi, kitle iletişim araçları ve eğitim-dini öğretim şekli gibi zorunlu ve seçmeli derslerle pratiğe yönelik derslerin yanında staj bulunmaktadır.

4 yıllık din pedagojisi bölümü okul ve okul öncesine yönelik öğretmen yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu bölümdeki dersler genel teoloji bölümü ile örtüşmekte, bununla birlikte genel teoloji bölümünde seçmeli ders durumunda olan eğitim psikolojisi, pedagojik iletişim gibi dersler bu bölümde zorunlu olarak okutulmaktadır.

¹⁵ <http://www.fin.ba/studij/dodiplomski-studij/silabus-i-nastavni-planovi-i-programi>

3 yıllık imamlık ve Kuran kursu hocalığı bölümü din hizmetleri alanına yönelik eleman yetiştirmektedir. Bu bölümde ise her iki bölümde okutulan ortak temel İslam bilimleri derslerinin yanında vaaz, hitabet gibi din görevliliğine yönelik derslerle din pedagojisi bölümünde okutulan formasyon derslerinden pedagoji, eğitim psikolojisi gibi dersler zorunlu olarak okutulmaktadır.

Bosna İslam İlahiyatı bölümü genel olarak incelendiğinde, her üç bölümde de temel İslam bilimleri dersleri ortak olarak okutulmakta, seçmeli dersler ve bransa yönelik derslerle bölümlerin kendi arasında farklılaştığı görülmektedir. Genel ilahiyata giden öğrenci seçmeli dersleri seçtiği takdirde din pedagojisi bölümündeki dersleri de alma şansına sahip olduğu gibi İmamlık ve Din Pedagojisi bölümlerinde okuyan öğrenciler de kendi bölümleri dışındaki bölümlerden ders alabilmektedir.

1.2. Hollanda

Hollanda Groningen Üniversitesi Protestan İlahiyat Fakültesi ve Tilburg Üniversitesi Katolik İlahiyat Fakültesi 3 yıllık lisans eğitimi vermektedir. Fakültelerin ilahiyat lisans programları din hizmetleri alanına (kilise, huzurevi, çok yetiştirme yurtları, hastaneler, cezaevleri vb.) yöneliktir. Fakat öğretmen olmak isteyenler mezun olup, pedagojik formasyon dersleri aldıktan sonra okullara öğretmen olarak atanabilmektedirler.

Her iki üniversitenin İlahiyat fakültesinde “teoloji” ve “dini araştırmalar” programı olmak üzere iki programla lisans eğitimi verilmektedir. “Teoloji” bölümünün amacı din görevlisi yetiştirmek iken;¹⁶ “dini araştırmalar” bölümünün amacı ise sosyal hizmet kurumlarında, okullarda, kültürel mekânlarda çalışacak öğretmen, dini danışman gibi özelliklere sahip insan gücü yetiştirmektir.¹⁷

Groningen ve Tilburg Üniversitelerinin İlahiyat Fakültelerinin “teoloji” bölümünün programı incelendiğinde benzerlikler göze çarpmaktadır. Her iki fakültenin programının ilk iki yılında Grekçe ve temel Hıristiyanlık bilimleri, Eski ve Yeni Ahit, dinler tarihi gibi derslerin ağırlıklı olarak okutulduğu görülmektedir. İlk yılın dil ağırlıklı olmasının sebebi ileriki yıllar için iyi bir temel oluşturulup dinî metinleri anlamak ve yorumlamak için kolaylık sağlamaktır.

¹⁶ <http://www.rug.nl/bachelors/theology/career>, <http://www.tilburguniversity.edu/nl/onderwijs/masteropleidingen/theologie/>, Erişim Tarihi: 20.01.2013

¹⁷ <http://www.rug.nl/bachelors/religious-studies/career>, Erişim Tarihi, 20.01.2013.

Dersler sadece sunum şeklinde değil, öğrencinin aktif (ödevlerle, konu tartışmalarıyla, analiz yöntemleriyle, grup çalışmalarlarıyla, gezilerle) katılımıyla gerçekleşmektedir. Eğitim 3 yıl sürmekte, (staj, bitirme tezi, ders içi, ders dışı ödevler görevler buna dahil) isteyen öğrenciler ise 1 yıllık yüksek lisans eğitimleri ile manevi rehberlik ve ilköğretim ve liselere öğretmen olabilmek için pedagojik formasyon alabilmektedir.

Tablo 1. Groningen Üniversitesi Protestan İlahiyat Fakültesi Teoloji Bölümü Programı¹⁸

Dönem.1	İsim
I	Giriş ve Rehberlik
	Yunanca seviye 1 (öğrencinin aktif katılımı söz konusu)
	Tema Modül İncil Bilim: Şiddet ve uzlaşma arasındaki kurban? (Açık Oturum Şeklinde İncil hakkında konuşma-tartışma-savunma dersi vs.)
	Felsefe
Ia	İbranice 1 (dil bilgisi gramer sözlük kullanım İncili anlama seviye 1)
Ib	İbranice 2 (dil bilgisi, gramer, sözlük kullanım, İncili anlama seviye 2)
	Eski Ahit 1 (MÖ. 14. asır ve MS. 1. asra kadar)
II	Yunanca seviye 2 (öğrencinin aktif katılımı söz konusu)
	Pratik Teoloji 1 (Günümüzdeki kilise yaşantısını tüm yönleriyle (örnk. Kiliseden uzaklaşma) bilimsel olarak ele alıyor, teorik bilgileri 8 farklı kilise ile kıyaslıyor ve konu çalışması yapılıyor. 1 ders kilisede yapılıyor dini tecrübeler paylaşıyor vs.)
	İbranice 3 İncil (dil bilgisi, gramer, sözlük kullanım, İncili anlama seviye 3)
	İslamiyet (Tarih, Mezhepler, Tasavvuf, Kuran ve Sünnet, İslam hukuku, Hz. Muhammed, Hıristiyanlık ve İslamiyet arasındaki farklar)
	Hıristiyanlık 1. Kültür Tarihi (1500 yılına kadar, kaynak çalışmaları bilgisi)
	Din Psikolojisi (ruh sağlığı, şiddet vb. olayların incelenmesi, William James, Sigmund Freud vs.)

36 | db

Dönem 2.	İsim
I	Yunanca 3
	Yeni Ahit ve erken Hıristiyanlık 1 (MS. 1. Asır Greko-Romen & Yahudilikle bağlamı, Yahudi tarihçi Flavius Josephus ve diğer biyografiler ele alınır)
	Tema Modülü Topluluk * (Hıristiyan toplumunun iç dinamikleri, kiliselerin geçmiş ve şimdiki hali, öğrencilere kilise ve belediye ile röportaj ödevi veriliyor,)
	Eski Ahit Yorumlama 1 (Eski Ahit'i ve ahitteki dil problemlerini anlama)
	Hıristiyanlığın Kültür Tarihi (1500 yy'dan günümüze, reformdan sonra globalizm, sekularizm bunların dine ve dinin bunlara etkisi)

¹⁸ <http://www.rug.nl/bachelors/theology/programme>, Erişim Tarihi, 20.01.2013

II	<p>Pavlus: Yeni Ahit Yorumu (Korintliler, erken Hıristiyanlığın dini ve kültürel bağlamda incelenmesi açısından önemli. Helenistik Yunan metinlerini anlama, sözdizimi ve çeviri anlayışı gelişmiş olacak, Kutsal Kitap yazılım programlarını kullanma becerisi)</p> <p>Hıristiyanlık 3 Kültür Tarihi (Orta çağdan 18.ci yy kadar ayinler inceleniyor, bilgi amaçlı tarihi kiliselere gezi düzenleniyor)</p> <p>Çapraz Kültür İlahiyat (kültürlerarası İlahiyat boyutları, Hıristiyanlığın evrenselliği ve özelliği, tartışmaya fırsat vermemek için strateji geliştirme)</p> <p>Heterodoks Akımlar (Kumran'dan Nag Hammadi'ye kadar)</p> <p>Din Felsefesi (Önemli bilgiler ve Hıristiyanlıkla bağları)</p> <p>Doğmalarıyla 1 (Dini dogmalar)</p>
----	---

Dönem 3.	İsim
I	Yahudilik
	İslam ve Kuran
	Yeni Ahit ve erken Hıristiyanlık 2
	Tema Modülü Reformasyon * Avrupa ve Hollanda'da Reform teolojisi)
	Varoluş olarak İlahiyat (20.yy önemli teologları örn: Bonhoeffer, Moltmann en Sölle bunlar Barth ve Tillich'ten faydalanmıştır; Nakashima Brock en Boesak).20 yy Protestan Hıristiyanlık
	Teolojik Etik (Tarih bilgisi ve Teolojik Etiğin Temelleri Plato, Aristoteles'ten günümüze Augustine, Thomas Aquinas, Luther, Calvin, Borth en O'Donovan)
II	Kutsal Kitapta Karakterler ve Eski Ahitte Temalar (Belirli Hıristiyan veya Yahudi geleneğinin kutsal verileri, resimleri nasıl ele aldığı, gelenek yorumlama)
	Metin Yorumlama 1:
	- Doğmalarıyla 2
	- Tefsir Eski Ahit 2
Metin Yorumlama 2:	
- Pratik Teoloji 2	
- Yeni Ahit tefsiri	

1.3. Belçika

Belçika-Leuven Üniversitesi'ndeki Katolik İlahiyat Fakültesi¹⁹ ve Brüksel Üniversitesi'ndeki Protestan İlahiyat Fakültesi²⁰ de Hollanda'daki gibi 3 yıllık lisans programı olarak eğitim vermektedir.

Her iki üniversitenin ilahiyat fakültelerinin programları Hollanda ile benzer olmalarına rağmen programlarda dikkati çeken en

¹⁹ http://theo.kuleuven.be/en/prospective_students/studying/#master, Erişim Tarihi: 21.01.2013.

²⁰ <http://www.protestafac.ac.be/ufpg.html>, Erişim Tarihi: 21.01.2013.

önemli husus; öğrencilerin birinci sınıftan itibaren stajlarının yer alması, bunun yanında da ikinci ve üçüncü sınıflarda bitirme tezi yapma zorunluluğu olmasıdır.

1.4. İspanya

Katalonya Katolik İlahiyat Fakültesi, Sistemati Teoloji, Kutsal Kitap, Ahlaki İlahiyat, Komünyon, Fıkıh, Kilise Tarihi olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Fakülte 5 yıllık eğitim vermektedir.

Fakültenin programı incelendiğinde, ilk üç yıl temel Hıristiyan bilimleri ve Felsefe ağırlıklı derslere yer verildiği görülmektedir. İlk üç yıl temel dinî metinleri anlamaya yönelik dil derslerinin (İbranice, Grekçe, Latince) yoğunluğu da programda dikkati çekmektedir. Programın dördüncü yılı din ve beşeri ilimler ağırlıklı iken, son yıl pratik din hizmetlerine yönelik derslerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak güncel dini konular ve dini danışmanlıkla ilgili derslerle öğrencilerin güncel hayattaki dinî problemleri çözmelerine yardımcı olunmaktadır.²¹

38| db

1.5. Almanya

Almanya'nın en köklü İlahiyat fakültelerinden biri olan Göttingen Üniversitesi Protestan İlahiyat Fakültesi 1737 yılında kurulmuştur. Fakültede din adamı yetiştirmek amaçlı 5 yıl eğitim veren Protestan İlahiyat lisans programı ile Ortaöğretime öğretmen yetiştirmek için 3 yıl eğitim veren Protestan öğretmenlik programı olmak üzere iki program bulunmaktadır.²²

Göttingen Üniversitesi Protestan İlahiyat fakültesinin 5 yıllık Protestan ilahiyat lisans programına kayıt yaptırabilmek için Protestan Kilisesine üye olma şartı vardır. Kiliseye üye olmayanlar bu programa kayıt yaptıramazlar. Bu programa kayıt yaptıran öğrenciler Eski ve Yeni Ahit, Kilise Tarihi, Dini dogmalar ve Ahlak, Pratik Teoloji ve Din Eğitimi (Pedagoji) olmak üzere beş temel disiplinin eğitimini almaktadır. Bu temel disiplinlerin yanında Ekümenik İlahiyat, Yahudi çalışmaları, Felsefe, Disiplinler arası eğitim gibi dersler de programda yer almaktadır. 5 yıllık programın ilk yılında İbranice, Grekçe ve Latince dilleri öğretilmekte, üçüncü sınıfa kadar temel bilimler verilmekte, son iki yıl ise güncel dinî konular, peda-

²¹ <http://www.teologia-catalunya.cat/n/estudis/index.php?idpagina=20&f=2&c=4&p=15>, Erişim Tarihi: 25.04.2013.

²² <http://www.uni-goettingen.de/en/54363.html>, Erişim Tarihi: 25.04.2013.

goji ve staj ağırlıklı geçmektedir. Fakülteden mezun olan öğrenciler kiliselerde, sosyal hizmet kurumlarında, hastanelerde, cezaevlerinde çalışma hakkına sahip olduğu gibi, üniversite, ilköğretim ve ortaöğretimde öğretmen olarak da çalışma hakkına sahiptir.²³

Göttingen Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin Ortaöğretim Protestan Öğretmenlik bölümü üç yıllık lisans düzeyinde eğitim veren bir programdır. İlk yıl temel düzeyde Grekçe ve İbrance öğretimi yapılmakta, buna ek olarak Kilise tarihi gibi temel dersler verilmektedir. İkinci yıl dinî metinler, akaid konuları, ahlak, pedagoji ve din eğitimi dersleri, son yıl ise güncel konular, akaid, din eğitimi ve pedagoji ağırlıklı bir eğitim verilmekte ve dönem sonunda öğrencilerden lisans tezi istenmektedir.²⁴

2. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Lisans Programı Hakkındaki Görüşleri

Bu bölümde 2012-2013 öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Lisans programında okuyan son sınıf öğrencileriyle yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış mülakatın sonuçları hakkında bilgi verilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat, 10 tanesi kız olmak üzere toplam 20 öğrenci ile 2013 yılı Mart ile Mayıs ayları arasında yapılmıştır. Öğrencilere aşağıdaki üç temel soru sorulmuştur. Bunlar:

1. Mezun olma aşamasında İlahiyat Fakültesi programları sizin fakülteye başlarkenki beklentilerinizi karşıladı mı? Mezun olma aşamasında aldığınız eğitimi yeterli görüyor musunuz?
2. İlahiyat lisans programı hakkında görüşleriniz nedir? Programda hangi dersler yer almalı/almamalıdır?
3. Sizce ilahiyat lisans eğitimi istihdam alanına göre mi verilmektedir?

a) Mezun olma aşamasında İlahiyat Fakültesi programları sizin fakülteye başlarkenki beklentilerinizi karşıladı mı? Mezun olma aşamasında aldığınız eğitimi yeterli görüyor musunuz?

²³ <http://www.uni-goettingen.de/en/magister-theologiae-in-protestant-theology/186539.html>, Erişim Tarihi:25.04.2013.

²⁴ <http://www.uni-goettingen.de/en/protestant-theology-ba-profile-teaching-degree-for-high-school/56363.html>, Erişim Tarihi:25.04.2013.

Mülakat yapılan öğrencilerden sadece bir tanesi²⁵ aldığı İlahiyat lisans eğitiminin beklentilerini karşıladığını belirtirken; diğer öğrenciler fakülteye kayıt yaptırırken kurdukları hayallerle, mezun olurkenki durumlarının benzer olmadıklarını, ilahiyat lisans eğitiminin beklentilerini karşılayamadığını belirtmişlerdir. Örneğin Katılımcı 2²⁶ “Fakülteye başladığımda temel bilgiler ve klasik kitapların okutulmasını beklerken, bu kitapların yalnızca isimlerini ezberlemekle yetindim. Dört yıl boyunca aldığım eğitimin beni araştırmaya sevk etmesi beklerdim” derken, Katılımcı 3²⁷ “ Fakülteyi bitirdiğimde Arapça, Kuran’ı Kerim, Hadis, Tefsir, Fıkıh gibi derslere vakıf olacağımı zannederken bu beklentilerimin karşılanmadığını gördüm” diyerek İlahiyat lisans programına eleştiri getirmişlerdir.

Öğrenciler, İlahiyat lisans programının kendi beklentilerinden uzak olmasının en büyük nedeni olarak öğrenmiş oldukları bilgileri pratiğe aktarma şansını bulamamalarını gösterirken,²⁸ bazı öğrenciler de kendilerinin okuldaki bilgilerle sınırlı kaldıklarını, ders dışında kitap okumadıklarını belirtmişlerdir.²⁹

40 | db

Eğitimde, staj veya yapılan eğitimin pratiğe dökülmesi öğrenme açısından oldukça önemlidir. İnsanlarda öğrenmenin kalıcı hale gelmesinde en önemli pay, bireyin öğrendiğini pratiğe dökebilmesindedir.³⁰ İlahiyat öğrencilerinin öğrenmiş oldukları bilgiler, öğrenim gördükleri programda pratiğe yönelik derslerinin kısıtlı olmasından dolayı teorik boyuttan pratiğe geçememektedir.

Staj, öğrenciler için aynı zamanda hizmet edecekleri alanı tanımaları, kendi eksikliklerini görmeleri bakımından önemlidir. Kendi eksikliklerini staj sayesinde tanıyan ve gören öğrenci, okul zamanında bu eksikliklerini öğretim elemanlarına danışarak giderme şansına sahipken, mezun olduktan sonra hizmet içi eğitimler hariç bu eksikliklerini giderme fırsatına sahip olamayabilir.

b) İlahiyat lisans programı hakkında görüşleriniz nedir? Programda hangi dersler yer almalı/almamalıdır?

²⁵ Katılımcı 1, 23 yaşında Kız, Mülakat Tarihi: 18.04.2013.

²⁶ Katılımcı 2, 22 yaşında Kız, Mülakat Tarihi: 16.04.2013.

²⁷ Katılımcı 3, 22 yaşında Erkek, Mülakat Tarihi: 18.04.2013.

²⁸ Katılımcı 1, 23 yaşında Kız, Katılımcı 4, 22 yaşında Kız, Katılımcı 7, 22 yaşında Erkek Mülakat Tarihi: 18.04.2013.

²⁹ Katılımcı 5, 22 yaşında Erkek, Katılımcı 6, 23 yaşında Erkek, Mülakat Tarihi: 03.05.2013 Mülakat Tarihi: 18.04.2013

³⁰ John Dewey, Tecrübe ve Eğitim, çev. Fatma Varış&Fatma Başaran, Ankara 1966, s.10-66.

Mülakata katılan öğrencilerin gördüğü en önemli eksiklik, teorik derslerin yanında pratik derslerin olmamasıdır. Bu konuda katılımcı 10³¹ *“Ben görev yapacağım alanı tanımak istiyorum. Beni nelelerin beklediğini bilmek istiyorum. Fakültede her dönem onlarca ders alıyoruz ama bunları nasıl kullanacağımızı bilmiyoruz”* diyerek teorik derslerin yanında pratik derslerin de olmasının önemini vurgulamıştır.

Mülakata katılan öğrenciler güncel dini konularda bilgi verilmesinin önemini vurgulayarak programlara bu derslerin konmasını istemişlerdir. Katılımcı 10³², *“Yurtta, arkadaş sohbetlerinde genel olarak ilmiyal, dinler tarihi ve mezhepler tarihi konularında sorular gelmektedir. Bunlara yönelik ders kredilerinin arttırılması lazım”* derken, katılımcı 11³³ *“Pedagojiye yönelik dersler son sınıf yerine daha erken verilmeli, son sınıfta ise pratiğe yönelik derslerin ağırlık verilmelidir”* sözleriyle, eğitim, güncel dini konular ve staj derslerinin kendisi açısından önemini belirtmiştir.

c) *Sizce ilahiyat lisans eğitimi istihdam alanına göre mi verilmektedir?*

db | 41

Mülakata katılan öğrencilerden bir kısmı ilahiyat eğitiminin bir bütün olduğunu ve istihdam alanından ziyade tüm alanlara yönelik genel bir ilahiyat eğitimi verilmesini savunurken, diğer bir kısmı ise fakülteye girerken istihdam alanının belli olmasını istemiştir. Bu durumu Katılımcı 12 *“Fakülteye girerken ne olacağımı bilmek istiyorum. Şu an öğretmen mi, imam mı vaiz mi olacağım belli değil. Fakülteye girerken senin alanın bu deseler ben kendimi okul dışında da geliştirebilirim”* sözleriyle istihdam alanına yönelik bir programın kendilerinin geleceğe daha güvenle bakabilmeleri için önemli olduğunu belirtmiştir.

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçen günümüz dünyasında fakültelerin istihdam alanlarının belli olması ve istihdam alanının yeterliliklerine göre eğitim vermesi gereklidir. Çünkü üniversitelerin amacı, mezun ettiği kişilerin göreve başladıklarında gerekli yeterliliklere sahip olmasını sağlamaktır. Bu durum fakültelerin öğretim programlarının istihdam alanının istediği yeterliliklere göre yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir.

³¹ Katılımcı 10, 22 yaşında Erkek, Mülakat Tarihi: 17.04.2013.

³² Katılımcı 10, 22 yaşında Erkek, Mülakat Tarihi: 17.04.2013.

³³ Katılımcı 11, 22 yaşında Kız, Mülakat Tarihi: 14.05.2013.

Sonuç ve Öneriler

Eğitim sistemlerinin toplumun gelişiminden bağımsız hareket etmesi imkânsızdır. Değişime, yenileşmeye karşı çıkan her sistem eskimeye, önemini kaybetmeye ve en önemlisi de işlevsiz hale gelmeye mahkûmdur. Bu bakımdan yüksek din öğretimi programlarının da dünyadaki ve Türkiye'deki değişimlere ayak uydurması, işlevini kaybetmeden modern dünyanın insanına hitap edebilmesi değişimi zorunludur.

Türkiye'deki ilahiyat programlarının geçmişine baktığımızda 1982 öncesinde istihdam alanlarını dikkate alan bir yapılanma olduğu, 1982 den itibaren İlahiyatların tek çatı altında toplanmasından sonra öğretmenlik için programların yeterli olduğu, fakat din hizmetleri alanının ihmal edildiği görülmektedir. 1998 yılından itibaren İlköğretim DKAB programının açılmasından sonra İlahiyat lisans programının ne yetiştirdiği konusu muallakta kalmış görülmektedir. Çünkü ilahiyat lisans programı incelendiğinde din hizmetlerine yönelik sadece son sınıfta bir dönem olarak okutulan "dinî hitabet" dersi bulunmaktadır. Bu dersin de tek başına yeterli olduğunu söylemek bilimsel açıdan zordur.

Avrupa'daki ilahiyat fakültelerini incelediğimizde, programların dil eğitimi, temel din bilimleri, felsefe, eğitim bilimleri ve staj olmak üzere dört temele göre şekillendiği gözükmektedir. Üç yıllık Lisans programlarının ilk iki yılı temel bilimler, dil bilimleri ve felsefe ağırlıklı; diğer sınıflar ise eğitim bilimleri, staj ve güncel dini konular ağırlıklı olmaktadır. Beş yıllık lisans programlarında ise ilk 3 yıl temel bilimler, dil bilimleri ve felsefe ağırlıklı konular, diğer sınıflarda ise eğitim bilimleri, staj ve güncel dini konular programda yer almaktadır.

Yurt dışı İlahiyat programlarında dikkati çeken en önemli nokta seminer ve bitirme tezlerinin çoğunun ilahiyat fakültesinin 2. sınıfından itibaren başlamasıdır. Yine programlarda stajlara 2. sınıftan itibaren başlanılmıştır. Türkiye'de DKAB bölümü hariç, ilahiyat lisans programlarında staj olmadığı gibi birçok fakülte programında bitirme tezi de bulunmamaktadır.

Programlarda dikkati çeken diğer bir nokta, Kutsal Kitabın tamamının okutulmasıdır. Bizde tefsir dersinde sadece belli sureler okutulmaktayken, Hıristiyan ilahiyatında Eski ve Yeni Ahit metinleri

tüm dönemlere yayılarak Kutsal Kitabın tamamının okutulması sağlanmaktadır.

Avrupa'daki İlahiyat Lisans programları incelendiğinde tek bir sistemin olmadığı görülmektedir. Bazı ülkelerde ilahiyat fakülteleri tek bir lisans bölümüne sahipken, bazılarında ise Din Hizmetleri, Öğretmenlik ve Manevi Bakım gibi bölümlere ayrıldığı görülmektedir. Bu durum daha çok ülkenin eğitim sistemi ve öğretmen yetiştirme politikası ile ilgilidir. Örneğin Hollanda ve Belçika'da üç yıllık İlahiyat lisansı bitiren öğrenci pedagoji dersleri aldıktan sonra öğretmen olabilirken; Almanya ve İspanya'da beş yıllık lisans eğitimi alan öğrenci mezun olduktan sonra hemen öğretmen olabilmektedir.

Türkiye ve Avrupa'daki ilahiyat fakülteleri arasında en temel fark; Avrupa'daki ilahiyat fakülteleri programlarının teorik bilgileri pratiğe aktarma konusundaki başarısıdır. Diğer bir fark ise, öğrencilerin derslere aktif şekilde (tez, seminer, sunum) katılımının zorunlu olmasıdır. Türkiye'de ilahiyat lisans programlarında bu durum söz konusu değildir.

İlahiyat öğrencileri, İlahiyat lisans programlarının teorik ağırlık olmasından şikâyet etmekte, kendilerini daha hazır ve güvenli hissedebilmeleri için stajın olmasını istemektedirler. Buna ek olarak programlarda güncel hayatta karşılaşılabilecek problemleri çözebilmek için bu konulara özgü derslerin sayısı ve kredilerinin artırılmasını önermektedirler.

Sonuç olarak ilahiyat lisans programları geliştirilirken şu üç hususun merkeze alınması programın işlevselliğini arttıracaktır. Bunlar, alanın geleneği (geçmişten günümüze yüksek din öğretimi geleneği), istihdam alanı ve toplumun beklentisidir. Programlar hazırlanırken öncelikle 14 asırlık İslam geleneğinde okutulması zorunlu dersler öncelikli olmalı, daha sonra devletin belirlemiş olduğu, öğrencinin mezun olduktan sonra çalışacağı kurumun yeterlilikleri dikkate alınmalı ve son olarak Türk toplumunun ilahiyat fakültesinden beklentileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüm bu söylenenlerin ışığında İlahiyat lisans programları şu şekilde şekillendirilebilir:

- Hazırlık sınıfı uygulaması kaldırılmalı, onun yerine 1. Sınıf Arapça ve Kuran'ı Kerim dersleri ağırlıklı olmalıdır. Çünkü öğrenci hazırlığa ek olarak dört sene daha okumakta, öğretmen olabilmek

için de bir yıl pedagojik formasyon alması durumunda altı yıl öğrenim görmek zorunda kalmaktadır. Bu zaman israfının önüne geçebilmek için İlahiyat programının yeniden düzenlenmesi yararlı olacaktır.

- İlahiyat lisans programı istihdam alanlarına yönelik olarak, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü, İmam-Hatip Meslek Dersleri Öğretmenliği Bölümü ve Din Hizmetleri ve Dini Danışmanlık Bölümü olarak yeniden şekillendirilmelidir. Bu durum istihdam alanlarına yönelik olması bakımından öğrencilerin geleceğe daha güvenle bakmasını sağlayacaktır.

- İlahiyat lisans programlarının Avrupa'daki örneklerinde olduğu gibi beş yıla çıkartılması, yukarıda sayılan bölümlerin ilk üç yılının ortak derslerden oluşması ve son iki yılda branşlaşmaya gidilmesi mezunların ortak yeterliliklere sahip olması bakımından yararlı olacaktır.

- Programlara ilk yıllardan itibaren staj, dini danışmanlık, pratik din hizmetlerine yönelik dersler konularak öğrencilerin teorik bilgilerini pratiğe aktarma fırsatı tanınmalıdır.

Kaynakça

- AŞIKOĞLU, Nevzat , “Yüksek Öğretimde Din Eğitim ve Öğretimi”, Ed. Recai Doğan&Remziye Ege, Din Eğitimi El Kitabı, Grafiker Yay. Ankara 2012, s.215-232.
- ÇERMİK, Hülya, “Bir Bilim Olarak Eğitimin Temelleri”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Editör: Mustafa Yılmaz, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006..
- DEWEY, John, *Tecrübe ve Eğitim*, çev. Fatma Varış&Fatma Başaran, Ankara 1966.
- EV, “Yükseköğretimde Din Eğitimi”, Ed. Mustafa Köylü&Nurullah Altaş, *Din Eğitimi*, Gündüz Yay. Ankara 2012, s.213-242;
- EV, Halit, *Türkiye’de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, İzmir 2003,
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, “İlahiyat Fakültesinin Geçirdiği Safhalar”, A.Ü İlahiyat Fakültesi Albümü (1949-1960), Ankara 1961, s.4-6.
- VARIŞ, Fatma, *Eğitimde Program Geliştirme, Teori ve Teknikler*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s. 20.

İnternet Kaynakları

- <http://www.eilahiyat.com/index.php/ilahiyat-dkab/rakamlarla-ilahiyat-istatistikleri>, Erişim Tarihi: 20.05.2013.
- <http://dikeygecis.org/ilahiyat-lisans-tamamlama-ilitam-programi-2013-dgs-taban-puanlari-kontenjanlari-ve-siralamalari/> Erişim Tarihi:20.04.2013
- <http://www.kbf.ba/page.php?id=71>, Erişim Tarihi: 19.05.2013.
- <http://www.fin.ba/studij/dodiplomski-studij/silabusi-nastavni-planovi-i-programi>
- <http://www.rug.nl/bachelors/theology/career>,<http://www.tilburguniversity.edu/nl/onderwijs/masteropleidingen/theologie/>, Erişim Tarihi: 20.01.2013
- <http://www.rug.nl/bachelors/religious-studies/career>, Erişim Tarihi, 20.01.2013.
- <http://www.rug.nl/bachelors/theology/programme>, Erişim Tarihi, 20.01.2013

- http://theo.kuleuven.be/en/prospective_students/studying/#master, Erişim Tarihi: 21.01.2013.
<http://www.protestafac.ac.be/ufpg.html>, Erişim Tarihi: 21.01.2013.
http://www.teologia-catalunya.cat/n/estudis/index.php?id_pagina=20&f=2&c=4&p=15, Erişim Tarihi: 25.04.2013.
<http://www.uni-goettingen.de/en/54363.html>, Erişim Tarihi: 25.04.2013.
<http://www.uni-goettingen.de/en/magister-theologiae-in-protestant-theology/186539.html>, Erişim Tarihi:25.04.2013.
<http://www.uni-goettingen.de/en/protestant-theology-ba-profile-teaching-degree-for-high-school/56363.html>, Erişim Tarihi:25.04.2013.

